EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2023 05 05
COM(2023) 235 final

KOMISIJOS ATASKAITA

dėl bendros valstybėse narėse 2021 m. vykdytos oficialios kontrolės, kuria siekiama užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą

{SWD(2023) 131 final}

Turinys

Santrauka 4
Įvadas 6

Dalis 1
2021 m. ES šalių vykdyta oficiali kontrolė 8

1.1
Bendroji apžvalga 9

1.2
ES šalių metinės ataskaitos 13

1.3
Oficialios kontrolės sistemų organizavimas ir veikimas 14

1.4
Priemonės, kurių imtasi siekiant užtikrinti veiksmingą DNKP veikimą 16

1.4.1
Veiksmai, kurių imtasi siekiant užtikrinti, kad įmonės laikytųsi reikalavimų 17

1.4.2
Nacionalinių institucijų vykdomas vykdymo užtikrinimas 18

1.4.3
Veiksmai, kurių imtasi oficialių kontrolės sistemų veiksmingam darbui užtikrinti 20

Dalis 2
Komisijos kontrolės veikla ES šalyse 2021 m. 22

2.1
Auditas ir kontrolė 23

2.2
Rekomendacijos 25

2.3
Svarbiausios 2021 m. Komisijos vykdytos kontrolės išvados 26

2.4
Sistemingi tolesni veiksmai, susiję su audito rekomendacijomis 29

2. 4.1
Bendrieji tolesni auditai 30

2.4.2
Vykdymo užtikrinimas 31
Išvados 32

Atsakomybės ribojimo pareiškimas

Europos Komisija skelbia šią ataskaitą pagal Reglamento (ES) 2017/625 114 straipsnį[(1)]. Šia ataskaita siekiama pagerinti visuomenės galimybes susipažinti su informacija apie ES šalių vykdomą oficialią kontrolę ir Komisijos vykdomą kontrolę maisto ir pašarų saugos, gyvūnų ir augalų sveikatos, gyvūnų gerovės, ekologinio ūkininkavimo ir žemės ūkio bei maisto produktų kokybės sistemų srityse.

Tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra kompetentingas aiškinti ES teisę.

Mūsų tikslas – šios informacijos naujumas ir tikslumas. Jei mums bus pranešta apie klaidas, pasistengsime jas ištaisyti.

Rengiant šią ataskaitą naudota medžiaga:

- yra bendro pobūdžio informacija ir ja nesiekiama atsižvelgti į jokio konkretaus asmens ar subjekto konkrečias aplinkybes;
- nebūtinai yra visapusiška, išsami, tiksli arba naujausia ir
- iš dalies teikiama ES šalių nacionalinių institucijų, kurių Komisija nekontroliuoja ir už kurias Komisija negali prisiimti jokios atsakomybės.

Kai kurie šioje ataskaitoje pateikti duomenys ar informacija gali būti sukurti arba susisteminti rinkmenomis ar formatais, kuriuose yra klaidų.

[(1)] 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą

Santrauka

Šioje ataskaitoje apžvelgiama bendra ES šalių oficialios kontrolės ir Komisijos kontrolės veikla, vykdyta 2021 m. Šia kontrole siekiama užtikrinti aukšto lygio sveikatos apsaugą ir pasitikėjimą maisto grandine „nuo ūkio iki stalo“. Ši kontrolė yra svarbus būdas patikrinti, ar įmonės laikosi teisinių reikalavimų, kad ES vartotojai galėtų būtų tikri, jog jų vartojamas maistas yra saugus. Tai taip pat labai svarbu siekiant užtikrinti sklandžią ir saugią prekybą maistu, gyvūnais ir augalais tiek pačioje ES, tiek su ES nepriklausančiomis šalimis.

Nacionalinės institucijos yra atsakingos už oficialios kontrolės vykdymą. Jei maisto grandinėje dalyvaujančios įmonės nesilaiko atitinkamų teisės aktų, reikalaujama, kad nacionalinės institucijos užtikrintų reikalavimų vykdymą ir garantuotų, kad įmonės laikytųsi savo įsipareigojimų.

2021 m. oficialios kontrolės taikymo sritis apėmė 16,9 mln. subjektų, o nacionalinės institucijos įgyvendino beveik 5 mln. šių subjektų oficialios kontrolės priemonių. Remiantis šia kontrole, nustatyta apie 1 mln. reikalavimų nesilaikymo atvejų, dėl kurių buvo pritaikyta beveik 500 000 administracinių sankcijų ir beveik 8 000 teisminių veiksmų.

Komisija tikrina, kaip ES šalys įgyvendina oficialią kontrolę ir vykdymo užtikrinimo veiklą. Komisijos svetainėje paskelbtose šių Komisijos kontrolės priemonių ataskaitose pateikiama aiški nacionalinių institucijų veiklos rezultatų apžvalga ir jos yra svarbi peržiūros proceso, kuriuo užtikrinama, kad ES teisės aktai atitiktų paskirtį, dalis.

Iš Komisijos kontrolės priemonių matyti, kad apskritai nacionalinės institucijos turi reikiamas sistemas, skirtas stebėti ir užtikrinti, kad įmonės įgyvendintų ES reikalavimus, o reikalavimų nesilaikymo atvejais imtis veiksmų. Kai kuriose ES šalyse šios kontrolės metu nustatyta oficialios kontrolės sistemų trūkumų, o tai rodo, kad jas dar galima tobulinti. Tokiais atvejais Komisija nacionalinėms institucijoms teikia rekomendacijas.

Komisija sistemingai atsižvelgia į savo rekomendacijas ir prireikus naudojasi kitomis vykdymo užtikrinimo priemonėmis. Be to, ji remia ES šalis teikdama techninę pagalbą ir mokymus pagal iniciatyvą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ ir rengdama techninius ekspertų tinklų susitikimus.

Nuo 2020 m. reikalaujama, kad nacionalinės institucijos apie savo kontrolės rezultatus praneštų suderintu elektroniniu formatu. Tačiau dar ne visos ES šalys galėjo pateikti visus savo duomenis reikiamu formatu. Komisija toliau bendradarbiaus

su nacionalinėmis institucijomis, kad būsimų metinių ataskaitų duomenys būtų išsamesni.

2021 m. COVID-19 pandemija ir toliau turėjo įtakos nacionalinių institucijų ir Komisijos gebėjimui vykdyti kontrolę ir auditą pagal planą.

Įvadas

ES siekia užtikrinti aukšto lygio sveikatos apsaugą ir pasitikėjimą maisto ir pašarų saugos, gyvūnų ir augalų sveikatos, gyvūnų gerovės, ekologinio ūkininkavimo ir geografinės kilmės sistemų (saugoma kilmės vietos nuoroda (SKVN), saugoma geografinė nuoroda (SGN) ir garantuoti tradiciniai gaminiai (GTG)) srityse. ES gyvenantys žmonės visose šiose srityse pagrįstai tikisi aukštų standartų.

ES turi išsamią teisinę sistemą, kuria užtikrinama nuosekli kontrolė visoje maisto ir pašarų grandinėje „nuo ūkio iki stalo“ ir tinkama stebėsena, kartu užtikrinant veiksmingą bendrąją rinką ir prekybą su ES nepriklausančiomis šalimis. Šioje ataskaitoje nuorodos į ES šalis ir statistiniai duomenys apima Jungtinę Karalystę, kiek tai susiję su Šiaurės Airija[2].

Vienas iš ES integruotos maisto saugos politikos „nuo ūkio iki stalo“ ramsčių yra tai, kad kiekviena ES šalis turi turėti veiksmingą oficialios kontrolės sistemą, grindžiamą Oficialios kontrolės reglamentu[3], kad būtų galima patikrinti, ar įmonės laikosi ES standartų visoje maisto ir pašarų grandinėje, ir prireikus užtikrinti jų laikymąsi. ES šalys turi parengti daugiamečius nacionalinius kontrolės planus (DNKP), kurie apimtų visas ES žemės ūkio maisto produktų teisės aktais reglamentuojamas sritis.

Komisija atlieka svarbų vaidmenį kuriant bendrą ES lygmens kontrolės sistemą[4] ir vykdo kontrolę, įskaitant auditus, ES šalyse, kad patikrintų, ar nacionalinės institucijos vykdo savo įsipareigojimus kontrolės srityje.

ES šalys turi pateikti Komisijai metinę savo oficialios kontrolės įgyvendinimo ataskaitą[5] pagal savo DNKP.

Komisija parengia oficialios kontrolės vykdymo ES šalyse ataskaitą[6], kurioje atsižvelgiama į:

---

[2] Pagal Susitarimą dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos, ypač Protokolo dėl Airijos ir Šiaurės Airijos 5 straipsnio 4 dalį kartu su to protokolo 2 priedu.

[3] 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą.

[4] Reglamento (ES) 2017/625 116 straipsnis.

[5] Reglamento (ES) 2017/625 113 straipsnio 1 dalis.

- nacionalinių institucijų pateiktas jų atliktos kontrolės veiklos metines ataskaitas ir
- ES šalyse Komisijos vykdomos kontrolės rezultatus.

Ši ataskaita apima 2021 metus. Ją sudaro peržiūra, susijusi su:

- ES šalių metinėmis ataskaitomis, apimančiomis 2021 m.;
- Komisijos kontrolės veikla ES šalyse 2021 m. ir
- Komisijos tolesniais veiksmais ir vykdymo užtikrinimo veiksmais bei parama nacionalinėms institucijoms.

Joje pateikiami nacionalinių institucijų pateikti 2021 m. duomenys. Pagal šiuos duomenis ilgainiui bus galima nustatyti kontrolės ir reikalavimų nesilaikymo tendencijas.

Grafikai, susiję su nacionaline oficialia kontrole, pagrįsti 2021 m. ES šalių apibendrintais duomenimis.

Kadangi nuo 2020 m. pakeisti ataskaitų teikimo reikalavimai, ne visos ES šalys galėjo pateikti visus savo 2021 m. duomenis taip išsamiai, kaip reikalaujama. Dėl šios priežasties grafikų duomenis galima palyginti tik iš dalies, nes kai kurios ES šalys gali būti pateikusios bendrus duomenis, kurie nebuvo išanalizuoti pagal reikalaujamas subkategorijas.

Prie šios ataskaitos pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas[7], kuriame pateikiama:

- daugiau bendrosios informacijos apie teisinę sistemą ir
- išsamesnė informacija apie nacionalinių institucijų ir Komisijos vykdomą kontrolę ir auditą maisto grandinės srityse, kurioms taikomas Oficialios kontrolės reglamentas.

[6] Reglamento (ES) 2017/625 114 straipsnis.

[7] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (SWD(2023) 131 *final*), pridedamas prie Komisijos ataskaitos dėl bendro oficialios kontrolės vykdymo ES šalyse (2021 m.) siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą.

Dalis 1

2021 m. ES šalių vykdyta oficiali kontrolė

1.1 Bendroji apžvalga

Maisto gamyba ir paskirstymas „nuo ūkio iki stalo“ vyksta įvairiose grandinėse, apimančiose įvairias sritis ir veiklą([8]).

1 lentelėje apžvelgiamas bendras maisto grandinės subjektų skaičius, vykdyta oficiali kontrolė, nustatyti reikalavimų nesilaikymo atvejai, administracinės sankcijos ir teisminiai veiksmai, kurių 2021 m. ES lygmeniu imtasi visoje maisto grandinėje.

1 lentelė: 2021 m. oficiali kontrolė. Bendrieji duomenys

Visi maisto grandinės subjektai	Vykdyta oficiali kontrolė	Nustatyti reikalavimų nesilaikymo atvejai	Pritaikytos administracinės sankcijos	Teisminiai veiksmai, kurių imtasi
16 961 311	**4 820 161**	**1 112 663**	**499 365**	**7 903**

1 pav. pateikiama 2021 m. ES šalių vykdytos oficialios kontrolės „nuo ūkio iki stalo“ apžvalga([9]). Jame parodytas veiklos vykdytojų skaičius, vykdyta oficiali kontrolė, nustatyti reikalavimų nesilaikymo atvejai ir pritaikytos administracinės sankcijos, išanalizuoti pagal įvairias maisto grandinės veiklos rūšis([10]).

2 lentelėje pateikti penki pagrindiniai maisto grandinės sektoriai absoliučiaisiais skaičiais pagal subjektų skaičių, vykdytą oficialią kontrolę, nustatytus reikalavimų nesilaikymo atvejus ir pritaikytas administracines sankcijas. Prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente šie skaičiai išsamiau suskirstyti pagal įvairias maisto grandinės sritis.

([8]) Žr. Eurostato leidinį „Key figures of the European food chain – 2021“, kuriame pateikiami ES žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių bei platesnės grandinės „nuo ūkio iki stalo“ duomenys.

([9]) Šis skaičius neapima kontrolės priemonių, susijusių su augalų sveikata (t. y. augalų pasų išdavimu ir ISPM15 ženklo taikymu medinėms pakuotėms, nurodant, kad jos buvo apdorotos siekiant užkirsti kelią vabzdžių, sėklų ir grybų plitimui), prekyba augalų apsaugos produktais ir tausiuoju pesticidų naudojimu ne žemės ūkyje.

([10]) Nacionalinės institucijos neprivalo nurodyti subjektų, vykdančių veiklą gyvūnų vežimo srityje, skaičiaus. Skerdyklų ir medžiojamųjų gyvūnų tvarkymo įmonių oficialios kontrolės ir reikalavimų nesilaikymo klausimams spręsti reikalingi duomenys gali būti skerdenų skaičius arba svoris, todėl bendras skaičius negali būti naudojamas.

1 pav. 2021 m. ES šalių vykdyta oficiali kontrolė

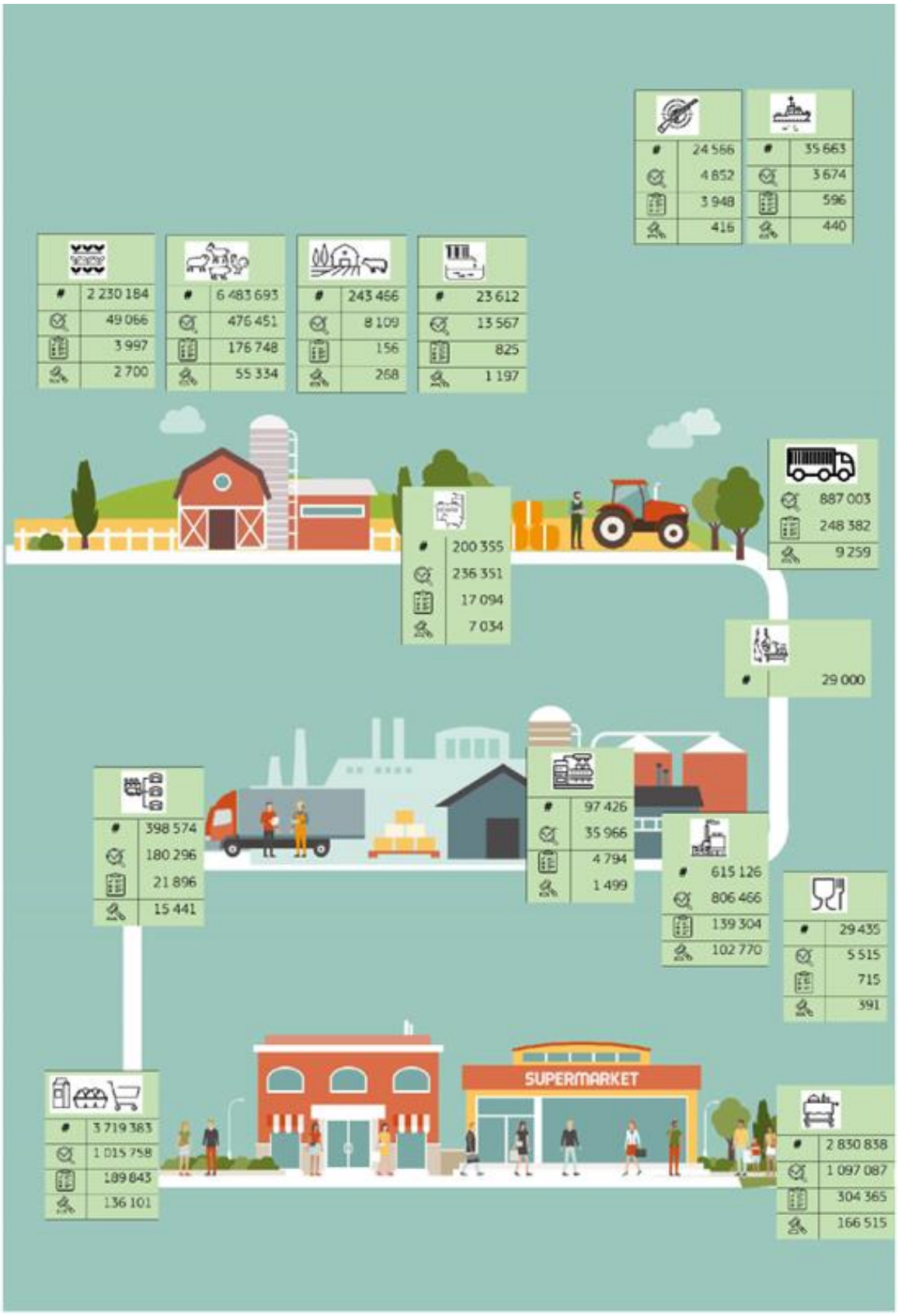

	Ūkininkavimas – augalai
	Ūkininkavimas – gyvūnai
	Ūkininkavimas – mišrusis
	Akvakultūra
	Žvejyba
	Medžioklė
	Pašaras
	Gyvūnų vežimas
	Skerdyklos ir medžiojamųjų gyvūnų tvarkymas
	Maisto gamyba
	Šalutinių gyvūninių produktų perdirbimas
	Maisto paskirstymas
	Didmeninė ir mažmeninė prekyba
	Maitinimo paslaugos
	Su maistu besiliečiančių medžiagų gamintojai

#	Veiklos vykdytojų skaičius
	Oficialios kontrolės priemonių skaičius
	Reikalavimų nesilaikymo atvejų skaičius
	Administracinių sankcijų skaičius

2 lentelė. 2021 m. oficiali kontrolė. Penki pagrindiniai sektoriai

Subjektai	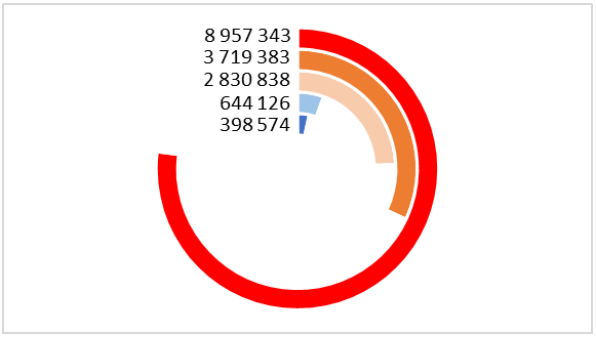	Ūkininkavimas	8 957 343
		Didmeninė prekyba maisto produktais	3 719 383
		Maitinimo paslaugos	2 830 838
		Maisto gamyba	644 126
		Maisto paskirstymas	398 574
Oficiali kontrolė	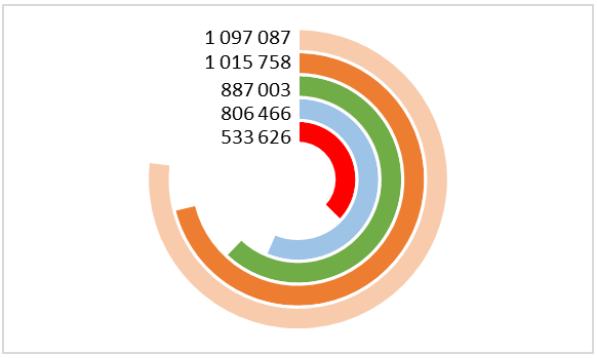	Maitinimo paslaugos	1 097 087
		Didmeninė prekyba maisto produktais	1 015 758
		Gyvūnų vežimas	887 003
		Maisto gamyba	806 466
		Ūkininkavimas	533 626
Reikalavimų nesilaikymo atvejai	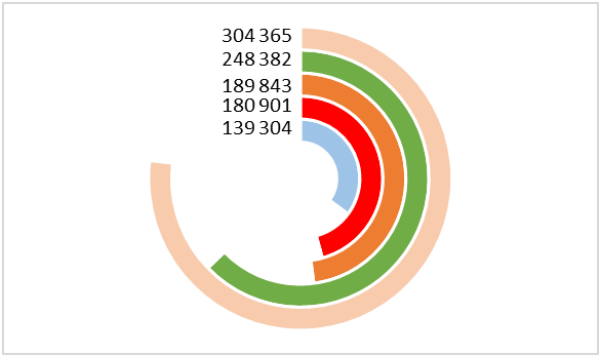	Maitinimo paslaugos	304 365
		Gyvūnų vežimas	248 382
		Didmeninė prekyba maisto produktais	189 843
		Ūkininkavimas	180 901
		Maisto gamyba	139 304
Administracinės sankcijos	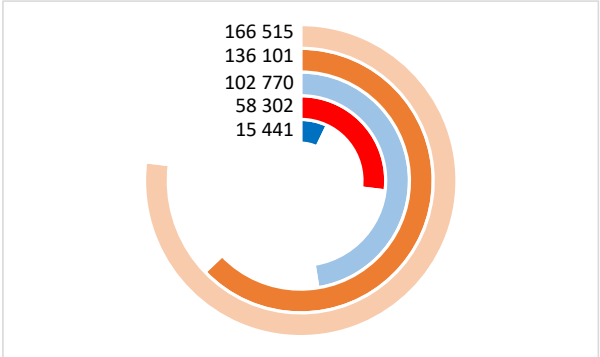	Maitinimo paslaugos	166 515
		Didmeninė prekyba maisto produktais	136 101
		Maisto gamyba	102 770
		Ūkininkavimas	58 302
		Maisto paskirstymas	15 441

1.2
ES šalių metinės ataskaitos

Metinių ataskaitų už 2021 m. pateikimo terminas buvo 2022 m. rugpjūčio 31 d. Devynios ES šalys ataskaitas pateikė laiku, 15 šalių pavėlavo jas pateikti ne daugiau kaip 2 savaitėmis, o paskutinės keturios ataskaitos buvo pateiktos vėluojant 29, 42, 42 ir 92 dienas.

Nacionalinės institucijos naująją ataskaitų teikimo formą naudojo tik antrą kartą. Todėl kai kurioms iš jų vis dar kilo problemų rengiant duomenis reikiamu formatu. Tai reiškia, kad 2020 m. ir 2021 m. pateiktų duomenų palyginimai gali būti nepatikimi. Dėl perėjimo prie naujojo formato taip pat sudėtinga palyginti iki 2020 m. pateiktus duomenis su duomenimis, pateiktais po 2020 m. Todėl dar per anksti pradėti ES lygmeniu lyginti duomenis su ankstesniais metais.

Savo ataskaitose ES šalys gali pristatyti pažangą, padarytą siekiant strateginių tikslų, ir iššūkius, su kuriais jos susiduria įgyvendindamos savo DNKP. ES šalys ataskaitose taip pat gali pateikti pareiškimą apie bendrą reikalavimų laikymosi lygį ir bendrą savo oficialios kontrolės tinkamumo ir veiksmingumo įsivertinimą. Šiame ataskaitos formate yra tuščių teksto langelių, kuriuose šalys gali pateikti šią informaciją. Tačiau nacionalinės institucijos 2021 m. pateikė mažiau informacijos, nei buvo numatyta gairių dokumente[(11)].

Dėl gyvūnų gerovės ūkiuose ir jų vežimo metu Oficialios kontrolės reglamente nustatyta, kad metinėse ataskaitose pateikiama rimčiausių reikalavimų nesilaikymo atvejų analizė. Šia analize turėtų būti grindžiamas nacionalinis veiksmų planas, skirtas užkirsti kelią tokiems atvejams arba sumažinti jų skaičių ateinančiais metais[(12)]. Apskritai, kaip buvo ir 2020 m., nacionalinės institucijos nepateikė nei šios analizės, nei šių veiksmų planų. Dėl to Komisija negali pateikti reikalaujamos santraukos šiuo klausimu.

Nacionalinės institucijos taip pat pateikė labai nedaug informacijos apie sukčiavimo ir apgaulingos veiklos kontrolę.

[(11)] Komisijos pranešimas dėl gairių dokumento, kaip pildyti standartinę pavyzdinę formą.

[(12)] Reglamento (ES) 2017/625 151, 152, 154, 156, 157 ir 158 straipsniai.

1.3
Oficialios kontrolės sistemų organizavimas ir veikimas

ES šalys sukūrė oficialios kontrolės sistemas, kad patikrintų, kaip visos maisto grandinėje dalyvaujančios įmonės taiko teisinę sistemą.

Nacionalinių institucijų DNKP aprašoma jų kontrolės sistemų struktūra ir nustatomi jų strateginiai tikslai.

Komisijos gairėse dėl metinių ataskaitų pildymo nacionalinės valdžios institucijos raginamos:

- aprašyti visus oficialios kontrolės sistemų organizavimo atnaujinimus;
- įtraukti lentelę, kurioje būtų nurodyti veiklos rodiklių, naudojamų šiems strateginiams tikslams įvertinti, rezultatai ir
- pateikti pareiškimą apie bendrą reikalavimų laikymosi lygį ir oficialių kontrolės sistemų veiksmingumą, grindžiamą kontrolės sistemų, jų tikslų ir veiklos rodiklių rezultatų analize ir apibendrinimu.

Kai kurios ES šalys savo kontrolės sistemas aprašo metinėje ataskaitoje (taip pat savo DNKP). Tačiau ne visose ataskaitose pateikiama rodiklių ir rezultatų apžvalga, o daugumoje jų nėra pareiškimų apie bendrą reikalavimų laikymosi lygį ir oficialios kontrolės sistemos veiksmingumą.

11 ES šalių pateikė informaciją apie savo strateginius tikslus, o 9 iš jų tai padarė apžvelgdamos savo rodiklių rezultatus. Kai kuriais atvejais šie rodikliai apsiriboja atliktos oficialios kontrolės ir paimtų mėginių skaičiumi. Kai kurių ES šalių ataskaitose pateikta ne visų institucijų, dalyvaujančių oficialioje maisto grandinės kontrolėje, informacija.

Keletas gerosios praktikos pavyzdžių, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį:

- Belgijos maisto grandinės saugos agentūra (angl. *Belgian Agency for the Safety of the Food Chain*) naudoja rodikliais pagrįstus maisto saugos, gyvūnų sveikatos ir augalų sveikatos barometrus; šių barometrų rezultatai leidžia palyginti kiekvienų metų rezultatus, o
- Nyderlandai nustato du informacinius rodiklius ir vieną veiklos rodiklį:

- vykdymo rodiklį, susijusį su taikytomis vykdymo užtikrinimo priemonėmis;
- kontrolės intensyvumo rodiklį, susijusį su tam tikroje srityje (įmonių arba produktų) kontroliuojamų įmonių skaičiumi, ir
- reikalavimų laikymosi rodiklį, rodantį reikalavimų laikymosi lygį.

Visos ES šalys vis dar susiduria su sunkumais įgyvendindamos savo išsamias tikrinimo programas dėl apribojimų, nustatytų siekiant suvaldyti COVID-19 pandemiją.

Kiti veiksniai, turėję neigiamą poveikį tikrinimo programoms, apie kuriuos pranešė nacionalinės valdžios institucijos, buvo šie: nepakankami ištekliai (darbuotojų, finansiniai ir įrangos), tebesitęsiančios gyvūnų sveikatos problemos (afrikinis kiaulių maras ir paukščių gripas) ir augalų sveikatos problemos bei „Brexit'as". Danija nurodė, kad jai reikėjo skirti daug žmogiškųjų išteklių tam, kad būtų išskerstos visos ūkiuose laikomos audinės, taip siekiant užkirsti kelią COVID-19 plitimui tarp žmonių.

Kadangi visuose sektoriuose pastebima nuotolinės prekybos augimo tendencija, Suomija skyrė daugiau išteklių kontrolei šioje srityje.

1.4

Priemonės, kurių imtasi siekiant užtikrinti veiksmingą DNKP veikimą

DNKP tikslas – užtikrinti, kad oficiali kontrolė būtų vykdoma atsižvelgiant į riziką ir būtų veiksminga visoje žemės ūkio maisto produktų grandinėje, laikantis Oficialios kontrolės reglamento.

Kai vykdant oficialią kontrolę nustatomas reikalavimų nesilaikymo atvejis, nacionalinės institucijos privalo imtis veiksmų užtikrinti, kad reikalavimų nesilaikanti įmonė ištaisytų problemą ir užkirstų kelią tokio reikalavimų nesilaikymo atvejų pasikartojimui[13].

Taip pat reikalaujama, kad nacionalinės institucijos tikrintų, ar veiksmingai veikia oficialios kontrolės sistema, ir imtųsi reikiamų veiksmų, kad pašalintų visus nustatytus jų kontrolės sistemų trūkumus[14].

[13] Reglamento (ES) 2017/625 138 straipsnis.

[14] Reglamento (ES) 2017/625 12 straipsnio 2 ir 3 dalys.

1.4.1
Veiksmai, kurių imtasi siekiant užtikrinti, kad įmonės laikytųsi reikalavimų

ES šalys vykdo visuomenės informavimo kampanijas ir teikia rekomendacijas bei mokymus įmonėms, kad jos galėtų laikytis maisto saugos taisyklių.

Devynios ES šalys pateikė pavyzdžių, kaip nacionalinės valdžios institucijos padeda įmonėms laikytis taikomų taisyklių.

- Danijos veterinarijos ir maisto administracija rengia įvairias priemones, kad pradedant verslą būtų lengviau suprasti būtiniausius maisto saugos reikalavimus.
- Lietuvoje Valstybinė augalininkystės tarnyba savo veikloje prioritetą teikia įmonių konsultavimui, metodinės pagalbos teikimui ir kitų teisės aktų pažeidimų prevencijos priemonių įgyvendinimui, o ne siekiui užtikrinti reikalavimų laikymąsi vien sankcijomis ar baudomis.
- Belgijoje įmonėms, sertifikuotoms pagal nacionalinius patvirtintus savikontrolės vadovus, taikomi mažesni mokesčiai ir rečiau atliekama oficiali kontrolė. Taip pat yra priemonių, skirtų sektoriams, kuriuose tokių patvirtintų savikontrolės vadovų nėra. Kontrolės patikros sąrašai yra viešai prieinami ir juose pateikiamos gairės. Taip pat yra nemokamų mokymo kursų ir medžiagos.

1.4.2
Nacionalinių institucijų vykdomas vykdymo užtikrinimas

Nacionalinės institucijos imasi įvairių vykdymo užtikrinimo veiksmų, pradedant žodiniais ir rašytiniais įspėjimais, baigiant prekių konfiskavimu ir sunaikinimu ir (laikinu) įmonių patvirtinimų panaikinimu arba apribojimu. Administracinės baudos naudojamos kaip atgrasomoji priemonė. Oficialus teismo procesas tebėra kraštutinė priemonė.

Nacionalinės institucijos turi taikyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomąsias sankcijas ir (arba) baudas[15].

3 lentelėje pateiktas administracinių sankcijų, taikytų įvairiose maisto grandinės dalyse, skaičius. 4 lentelėje nurodytos sankcijos įvairiose srityse, o 5 lentelėje – teisminių veiksmų, kurių imtasi įvairiose srityse, skaičius.

3 lentelė. 2021 m. pritaikytos administracinės sankcijos pagal veiklą

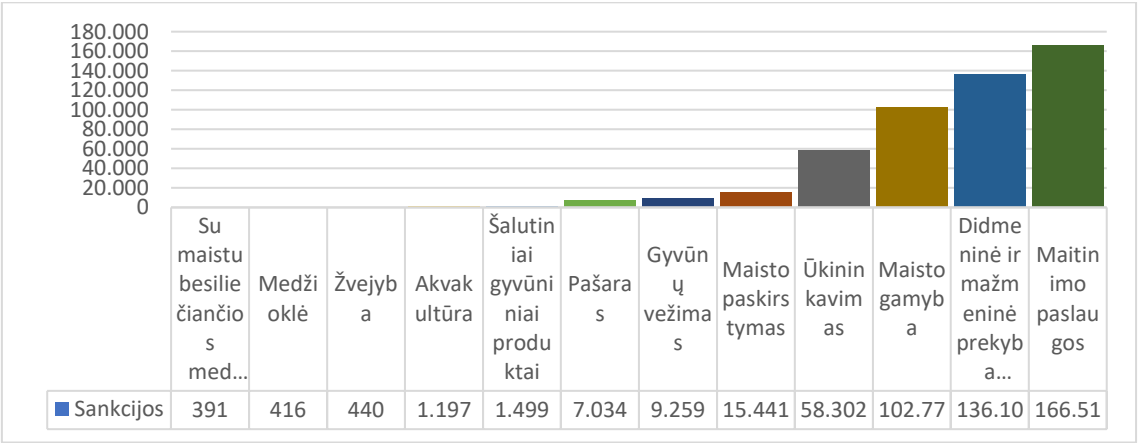

	Su maistu besiliečiančios med...	Medžioklė	Žvejyba	Akvakultūra	Šalutiniai gyvūniniai produktai	Pašaras	Gyvūnų vežimas	Maisto paskirstymas	Ūkininkavimas	Maisto gamyba	Didmeninė ir mažmeninė prekyba...	Maitinimo paslaugos
Sankcijos	391	416	440	1.197	1.499	7.034	9.259	15.441	58.302	102.77	136.10	166.51

[15] Reglamento (ES) 2017/625 137, 138 ir 139 straipsniai.

4 lentelė. 2021 m. pritaikytos administracinės sankcijos pagal sritį

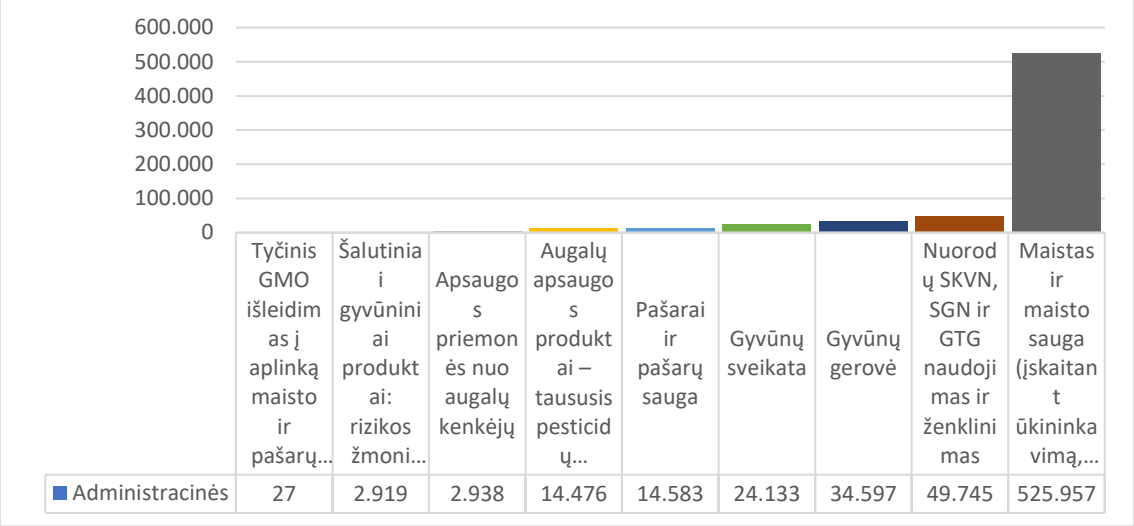

	Tyčinis GMO išleidimas į aplinką maisto ir pašarų...	Šalutiniai gyvūniniai produktai: rizikos žmoni...	Apsaugos priemonės nuo augalų kenkėjų	Augalų apsaugos produktai – taususis pesticidų...	Pašarai ir pašarų sauga	Gyvūnų sveikata	Gyvūnų gerovė	Nuorodų SKVN, SGN ir GTG naudojimas ir ženklinimas	Maistas ir maisto sauga (įskaitant ūkininkavimą,...
Administracinės	27	2.919	2.938	14.476	14.583	24.133	34.597	49.745	525.957

5 lentelė. Teisminiai veiksmai, kurių imtasi 2021 m.

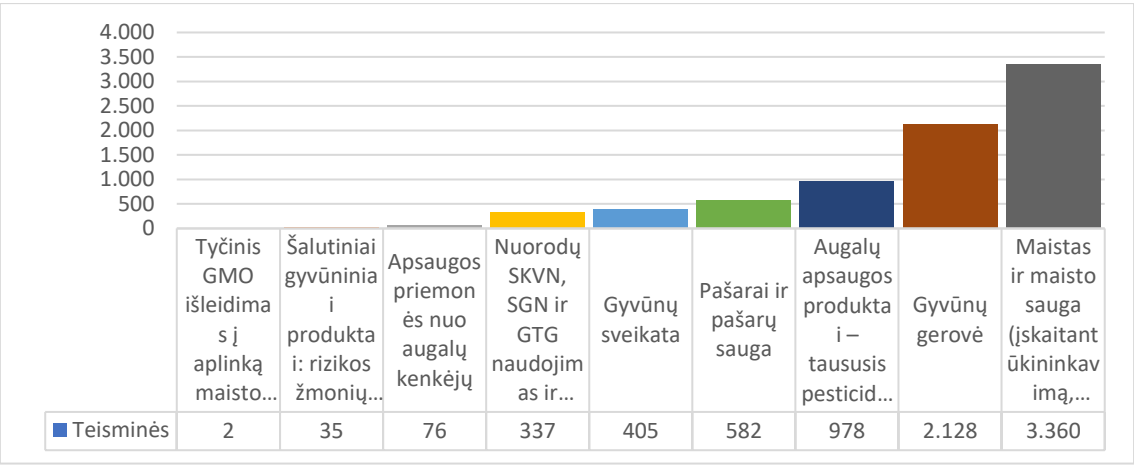

	Tyčinis GMO išleidimas į aplinką maisto...	Šalutiniai gyvūniniai produktai: rizikos žmonių...	Apsaugos priemonės nuo augalų kenkėjų	Nuorodų SKVN, SGN ir GTG naudojimas ir...	Gyvūnų sveikata	Pašarai ir pašarų sauga	Augalų apsaugos produktai – taususis pesticid...	Gyvūnų gerovė	Maistas ir maisto sauga (įskaitant ūkininkavimą,...
Teisminės	2	35	76	337	405	582	978	2.128	3.360

1.4.3
Veiksmai, kurių imtasi oficialių kontrolės sistemų veiksmingam darbui užtikrinti

Nacionalinės valdžios institucijos turi taikyti procedūras ir (arba) priemones, užtikrinančias oficialios kontrolės veiksmingumą ir tinkamumą. Tam pasiekti jos turi turėti toliau nurodytas priemones arba galimybę jomis naudotis:

- turėti pakankamą tinkamos kvalifikacijos ir patyrusių darbuotojų skaičių;
- tinkamą ir tinkamai prižiūrimą infrastruktūrą bei įrangą ir
- tinkamus laboratorinius pajėgumus, kad galėtų vykdyti analizę, bandymus ir diagnostinius tyrimus.

Nacionalinės institucijos turi atlikti savo kontrolės sistemų auditą arba pasirūpinti, kad jos pačios atliktų auditą, ir privalo taikyti kontrolės tikrinimo procedūras[16], kad būtų užtikrintas reikalavimų laikymasis ir kontrolės sistemų veiksmingumas. Tai apima bet kokio subjekto ar asmens, kuriam nacionalinė institucija galėjo deleguoti užduotis, auditą.

23 metinėse ataskaitose buvo pateikta informacija apie vieną ar kelis iš šių aspektų. 14 ataskaitų buvo pateikta informacija apie darbuotojams suteiktus mokymo kursus arba kursus, kuriuose jie dalyvavo.

Metinėse ataskaitose pateikta ribota informacija apie šiuos auditus ir kitą tikrinimo veiklą, skirtą oficialios kontrolės sistemų veiksmingumui įvertinti. Lietuvos, Austrijos ir Švedijos metinėse ataskaitose nurodomi Komisijos atlikti auditai.

Apie išteklius:

- Bulgarija pranešė apie tendencijas dėl kurių gali sutrikti oficialių kontrolės sistemų veikimas:
  - oficialios kontrolės srityje dirbančių darbuotojų skaičiaus mažėjimas;
  - padidėjusi darbuotojų darbo našta, įskaitant poreikį dirbti viršvalandžius;
  - padidėjęs vietų ir (arba) įmonių, kuriose vykdoma oficiali kontrolė, skaičius ir
  - pasenusi oficialios kontrolės techninė įranga;

[16] Reglamento (ES) 2017/625 6 ir 12 straipsniai.

- Nyderlandai nurodė, kad sektoriai, kuriems taikoma kontrolė, auga sparčiau nei nacionalinių institucijų žmogiškieji ištekliai ir (arba) kontrolės pajėgumai, tačiau Nyderlandų vyriausybė skyrė papildomų išteklių.
- Nyderlandai įvertins, ar COVID-19 pandemijos metu įdiegtus metodus, pavyzdžiui, kamerų naudojimą skerdyklose, galima taikyti toliau ir tobulinti, o
- Vengrija pareiškė, kad tobulina savo IT sistemas.

17 ES šalių pranešė apie savo dabartinių DNKP pakeitimus. Nurodytos pakeitimų priežastys:

- teisės aktų pakeitimai (nurodė 5 ES šalys)
- reikšmingi nacionalinių institucijų struktūros, valdymo ar veiklos pokyčiai (nurodė 5 ES šalys);
- vykdytos oficialios kontrolės rezultatai (nurodė 4 ES šalys);
- vidaus audito sistemos rezultatai (nurodė 1 ES šalis);
- Komisijos vykdytos kontrolės rezultatai (nurodė 1 ES šalis) ir
- kitos priežastys, pavyzdžiui, atnaujintas formatas, naujos analizės matricos ir parametrai, naujas galiojimo laikotarpis, visų susijusių institucijų įtraukimas ir COVID-19 pandemijos poveikis.

Dalis 2

Komisijos kontrolės veikla ES šalyse 2021 m.

2.1
Auditas ir kontrolė

2021 m. audito ir analizės programa[17] buvo pirmoji pagal 2021-2025 m. daugiametį planą ir joje daugiausia dėmesio skirta:

- maisto ir pašarų saugai;
- gyvūnų ligoms ar augalų kenkėjams ir
- žemės ūki maisto produktų grandinės tvarumui, ypač atsižvelgiant į
  - tausųjį pesticidų naudojimą ir
  - gyvūnų gerovę – pradėtas įgyvendinti projektas dėl vištų dedeklių gerovės kontrolės.

2021 m. atlikome 98 ES šalių oficialios kontrolės sistemų auditų ir panašių patikrų. 1 pav. pavaizduotas geografinis šių kontrolės priemonių taikymo pasiskirstymas 2 pav. parodytas kiekvienos kontrolės srities auditų skaičius.

[17] Darbo programos skelbiamos Komisijos svetainėje.

1 pav. Komisijos kontrolės veikla 2021 m.

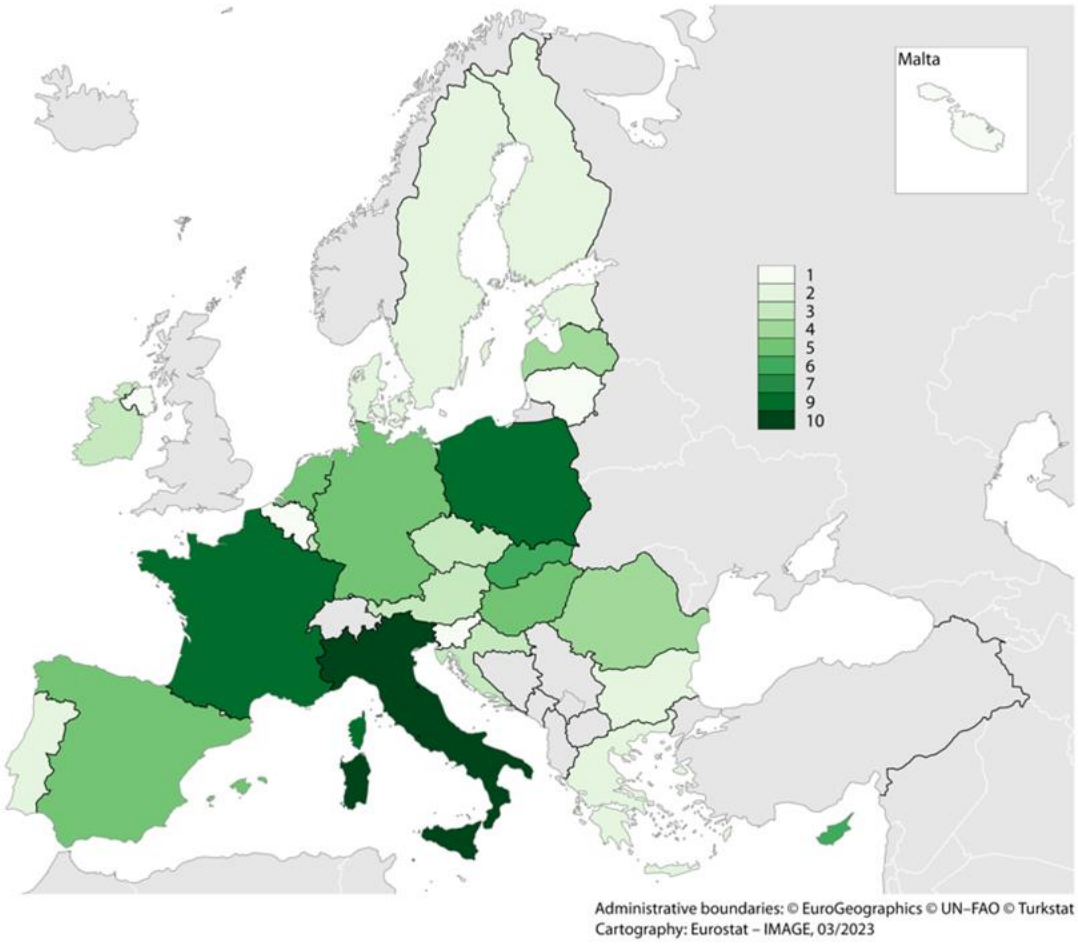

2 pav. 2021 m. kiekvienoje kontrolės srityje atlikti auditai

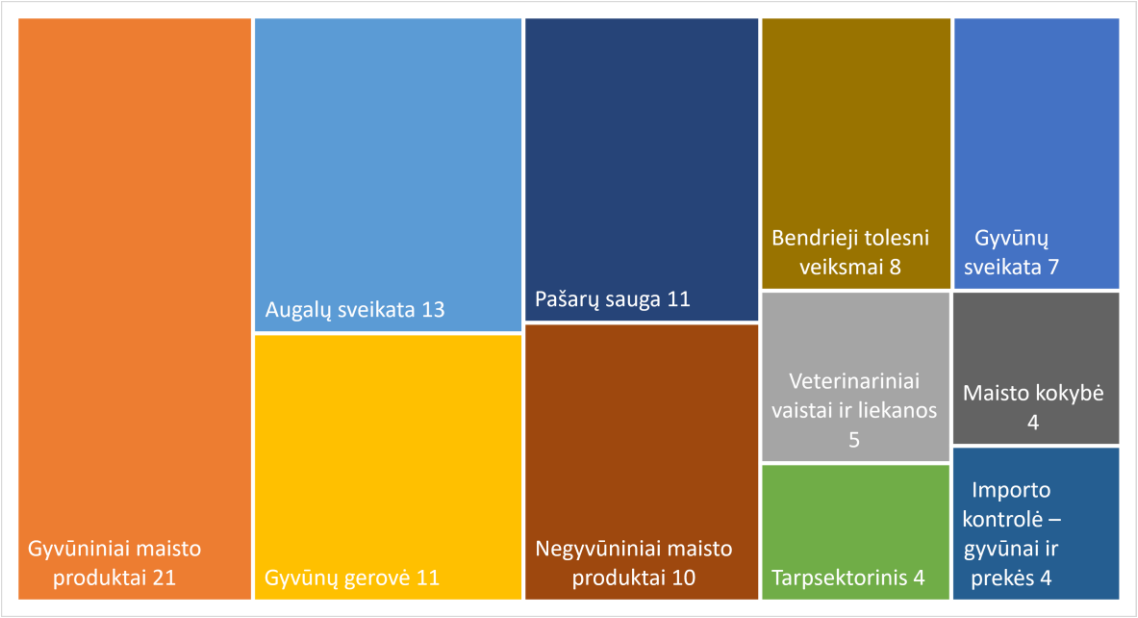

Dėl apribojimų, įvestų siekiant suvaldyti COVID-19 pandemiją, 83 auditai ir panašios kontrolės buvo atlikti visiškai nuotoliniu būdu, be kita ko, pasitelkiant videokonferencijas. Nuotolinių vizitų įmonių patalpose siekiant įsitikinti, ar vykdoma oficiali kontrolė, nebuvo įmanoma surengti. 8 auditai buvo atlikti iš dalies nuotoliniu būdu, ribotai lankantis vietoje. 7 auditai buvo atlikti visiškai vietoje.

2.2 Rekomendacijos

Po 2021 m. vykdytos kontrolės ES šalims iš viso pateiktos 407 rekomendacijos. 3 pav. pateikiama kiekvieno sektoriaus apžvalga. Pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente toliau pateikiami duomenys suskirstyti pagal įvairias audituotas sritis.

3 pav. 2021 m. rekomendacijos pagal sritį

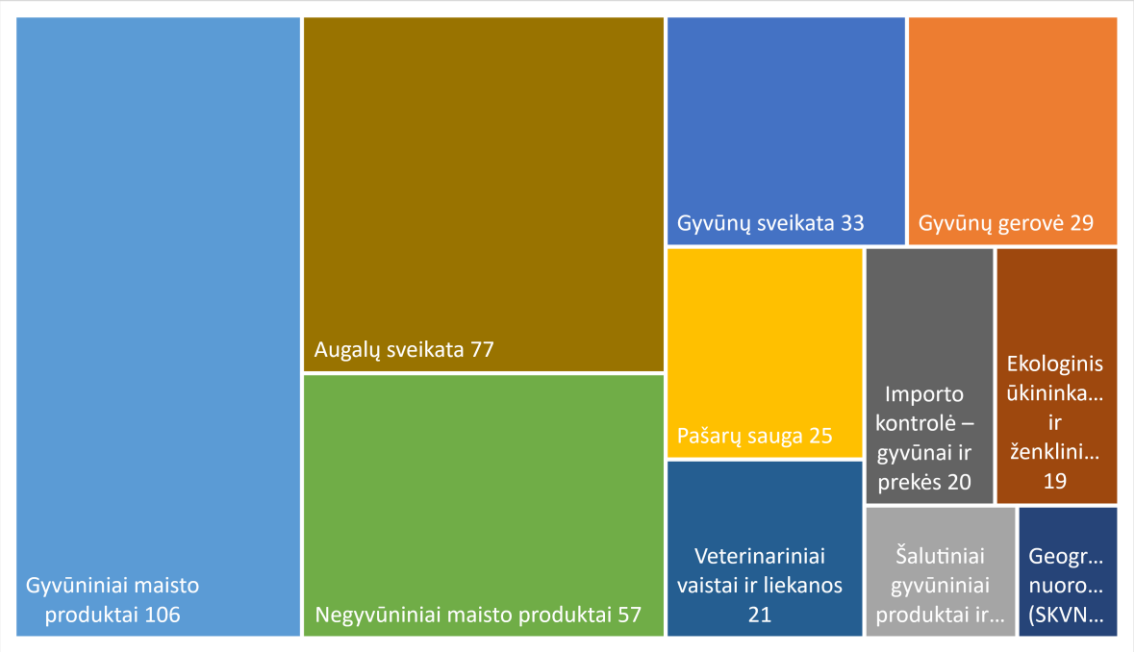

2.3
Svarbiausios 2021 m. Komisijos vykdytos kontrolės išvados

Maistas

Atlikus **žuvininkystės** sektoriaus auditą nustatyta mažų žvejybos laivų registravimo ir kontrolės trūkumų, taip pat iškrovimo vietų ir susijusių operacijų kontrolės trūkumų. Atlikus gatavų žuvininkystės produktų auditus patvirtintas anksčiau nustatytas faktas dėl reikalavimo įrodyti, kad produktai atitinka atitinkamus maisto saugos kriterijus visą jų laikymo trukmę. Šį faktą taip pat nustatėme anksčiau atlikę bendrą gatavų maisto produktų auditų seriją.

Mūsų auditai **mėsos** sektoriuje buvo skirti išsamesniam įtarimų, kad skerdžiamos netinkamos skersti karvės, nagrinėjimui ir naujų teisinių reikalavimų, taikomų paukščių skerdyklose prieš skerdimą ir po jo, tikrinimui. Šių auditų metu buvo nustatytos oficialios kontrolės sistemų spragos, susijusios su mokymais, tikrinimu prieš skerdimą ir priverstiniu skerdimu ūkyje. Atliekant specialųjį auditą įvertinta Lenkijos pažanga, padaryta įgyvendinant rekomendacijas šiomis temomis, kurios buvo pateiktos po 2019 m. atliktų auditų.

Pieno sektoriuje nustatėme trūkumų, susijusių su ne galvijų pieno kokybės kontrolės sistemomis, mokymais, vykdomos kontrolės priežiūra ir reikalavimų nesilaikymo atvejų vertinimu bei vykdymo užtikrinimu.

Toliau buvo tęsiami **negyvūninės kilmės maisto produktų** mikrobiologinės rizikos pirminėje gamyboje auditai. Palyginti su ankstesnėmis auditų serijomis, pastebėta pagerėjimų, tačiau nustatyta, kad daiginti skirtos sėklos vis dar nėra tinkamai reguliuojamos, o pirminių gamintojų registracija turi būti patobulinta, kad būtų galima tinkamai įvertinti visų jų riziką ir tam tikru dažnumu įtraukti juos į kontrolės sistemą.

Pašarai

Atlikus auditus pašarų sektoriuje nustatyta problemų, susijusių su ūkio subjektų rizikos veiksnių analizės ir svarbiųjų valdymo taškų (RVASVT) sistemų vertinimu, mėginių ėmimo protokolų įgyvendinimu ir oficialia pašarų ženklinimo kontrole.

Gyvūnų sveikata

Atliekant auditus daugiausia dėmesio skirta afrikiniam kiaulių marui. Audito rezultatai taip pat buvo naudojami vertinant ir toliau tobulinant Komisijos paramą ES šalims.

Šalutiniai gyvūniniai produktai

Remdamiesi ankstesnių auditų patirtimi, daugiausia dėmesio skyrėme oficialiai kontrolei kritiniuose šalutinių gyvūninių produktų grandinės taškuose. Auditų metu taip pat buvo vertinamas COVID-19 pandemijos poveikis oficialios kontrolės organizavimui. Šių auditų išvados leido patikslinti tolesnių šios srities auditų iki 2024 m. apimtį.

Gyvūnų gerovė

Po sėkmingos piliečių iniciatyvos dėl gyvūnų veisimo narvuose uždraudimo (angl. „End the cage age“)[18], audito metu buvo įvertintos oficialios vištų dedeklių gerovės kontrolės sistemos. Pagrindinė trūkumų sritis – perteklinis gyvūnų laikymas. Kadangi nėra teisinių gerovės reikalavimų, skirtų konkrečiai veisliniams pulkams ir jaunoms vištoms, oficiali kontrolė vykdoma nenuosekliai.

Siekdami padėti pagerinti gyvūnų gerovę jų vežimo jūra metu, toliau bendradarbiavome su Europos jūrų saugumo agentūra, kad būtų patobulinta sistema, skirta gyvūnams transportuoti skirtų laivų oficialiai kontrolei.

Augalų sveikata

Mūsų audito ir analizės veikla padėjo dar labiau pagerinti savalaikį pranešimų apie naujus ir atnaujintus augalų kenkėjų protrūkius teikimą ir informacijos vertinimą, kad būtų galima greitai priimti sprendimus. Importo kontrolės auditų serija padėjo nacionalinėms institucijoms tobulinti kontrolės sistemas.

Augalų apsaugos produktai

Toliau buvo rengiamasi atnaujinti ES teisės aktus dėl tausiojo pesticidų naudojimo. Paskelbėme atnaujintus suderintus rodiklius[19] 2011–2019 m. laikotarpiui. Šie rodikliai rodo nuolatinę pažangą. Mūsų auditų ir mokymų serija buvo orientuota į tvarų pesticidų naudojimą ir integruotą kenkėjų valdymą.

Ekologinė gamyba ir ekologiškų produktų ženklinimas

[18] Europos piliečių iniciatyva yra unikalus būdas padėti formuoti ES. Kai už iniciatyvą surenkama bent 1 mln. parašų, Komisija sprendžia, kokių veiksmų imtis. Daugiau informacijos apie iniciatyvą dėl gyvūnų veisimo narvuose uždraudimo.

[19] Suderinti rizikos rodikliai naudojami su pesticidų naudojimu susijusios rizikos tendencijoms įvertinti.

Daugumoje ES šalių privačios kontrolės įstaigos sertifikuoja ekologinę gamybą ir šių produktų naudojimą bei ženklinimą. Reikia toliau tobulinti kompetentingų institucijų vykdomą šių kontrolės įstaigų priežiūrą.

Saugomos kilmės vietos nuorodos, saugomos geografinės nuorodos ir garantuoti tradiciniai gaminiai

Apskritai oficialios kontrolės organizavimas ir jos įgyvendinimas yra veiksmingas. Jos veiksmingumas yra didesnis gamybos ir perdirbimo etapuose nei galutinėje grandyje (didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje)

Tačiau oficialios kontrolės metu ne visada tikrinama, ar šie produktai atitinka produkto specifikacijose nustatytas taisykles.

Be to, rinkos kontrolė, vykdoma dėl registruotų šių produktų pavadinimų naudojimo, nėra sisteminga ir pagrįsta rizika. Ji daugiausia grindžiama skundais arba išorės informacija.

Nesąžininga ir apgaulinga praktika

Remdamasi atliktais faktų nustatymo tyrimų ir susitikimų su nacionalinėmis institucijomis rezultatais, Komisija rengia gairių dokumentą, kuriuo siekiama padėti nacionalinėms institucijoms vykdyti oficialią kontrolę siekiant nustatyti nesąžiningą ir apgaulingą praktiką žemės ūkio maisto produktų grandinėje.

Toliau vykdomos koordinuotos programos, skirtos kovai su padirbtais ir standartų neatitinkančiais maisto produktais, taip pat su sukčiavimu maisto produktų srityje ir maisto padirbimu.

Gyvūnų ir prekių įvežimas į ES

Auditų rezultatai rodo, kad ES šalys toliau tobulino savo sistemas ir kontrolės priemonių įgyvendinimą.

Veterinarinių vaistų liekanos ir aplinkos teršalai gyvūnuose ir gyvūniniuose produktuose

Liekanų stebėsenos planų vertinimo ir atliktų penkių auditų rezultatai rodo, kad ES šalys laikosi reikalavimų.

2.4 Sistemingi tolesni veiksmai, susiję su audito rekomendacijomis

2.4.1
Bendrieji tolesni auditai

Pagal trejų metų ciklą 2021 m. atlikome aštuonis bendruosius tolesnius auditus.

6 lentelė. Bendrieji tolesni auditai 2021 m.

Bendrieji tolesni auditai	

Sisteminga veiksmų, kurių valstybės narės ėmėsi siekdamos įgyvendinti audito rekomendacijas, peržiūra ir toliau buvo veiksminga sprendžiant daugumą nustatytų problemų. Bendrųjų tolesnių auditų rezultatai buvo paskelbti atitinkamuose šalių profiliuose.

2021 m. gruodžio mėn. pabaigoje nacionalinės institucijos ėmėsi taisomųjų veiksmų arba pateikė patenkinamus įsipareigojimus pašalinti daugumą nustatytų trūkumų per priimtiną laikotarpį. Remiantis pasikartojančio trejų metų ciklo rodikliu, imtasi taisomųjų veiksmų dėl 90 proc. rekomendacijų, pateiktų atlikus auditus per trejų metų laikotarpį (2017–2019 m.). Visos atviros rekomendacijos ir toliau stebimos atliekant bendruosius tolesnius auditus.

2.4.2
Vykdymo užtikrinimas

2021 m. Komisija išsiuntė Čekijai papildomą pagrįstą nuomonę dėl jos įsipareigojimo sistemingai pranešti apie tam tikrų maisto produktų iš kitų ES šalių įvežimą, kai šie maisto produktai į Čekiją įvežami pirmą kartą[20].

2021 m. Komisija nesikreipė į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl šioje ataskaitoje aptariamų sričių, kurioms taikoma oficiali kontrolė, bylų.

[20] 2019 m. sausio mėn. buvo išsiųstas oficialus pranešimas, o 2019 m. liepos mėn. – pagrįsta nuomonė. Atsižvelgiant į tai, kad Reglamentu (ES) 2017/625 buvo panaikinti ir pakeisti anksčiau galioję teisės aktai dėl oficialios kontrolės, ir siekiant užtikrinti teisinį tikrumą dėl nuostatų, kurias, Komisijos nuomone, pažeidė Čekija, 2020 m. liepos mėn. buvo išsiųstas papildomas oficialus pranešimas, o 2021 m. rugsėjo mėn. – papildoma pagrįsta nuomonė.

Išvados

Iš ES šalių metinių oficialios kontrolės ataskaitų matyti, kad nacionalinės institucijos 2021 m. ir toliau stebėjo ir tikrino, ar maisto grandinėje dalyvaujančios įmonės laikosi atitinkamų ES reikalavimų, o jei to nebuvo, ėmėsi vykdymo užtikrinimo priemonių.

Nacionalinės institucijos vis dar turi pabaigti pritaikyti savo vidaus duomenų sistemas, kad galėtų pateikti išsamius ir nuoseklius duomenis reikiamu formatu. Remiantis Komisijos gairėmis dėl metinės ataskaitos pildymo turėtų būti dar labiau pagerintas 2022 m. ir vėlesniais metais pateiktos informacijos palyginamumas.

Metinės ataskaitos taip pat galėtų būti patobulintos, kai nacionalinės institucijos turės pakankamai duomenų, kad galėtų įtraukti pareiškimus apie bendrą reikalavimų laikymosi lygį, bendrą oficialios kontrolės sistemų veiksmingumą ir jų tinkamumą Oficialios kontrolės reglamento[21] tikslams pasiekti.

Dėl oficialios gyvūnų gerovės kontrolės, būsimose metinėse ataskaitose turi būti pateikta geresnė pagrindinių reikalavimų nesilaikymo atvejų analizė ir nacionaliniai veiksmų planai, kuriais būtų siekiama užkirsti kelią tokių reikalavimų nesilaikymo atvejų pasikartojimui.

Iš ES šalių atliktos oficialios kontrolės ir Komisijos atliktos nacionalinių institucijų kontrolės rezultatų matyti, kad yra įdiegtos būtinos kontrolės sistemos ir kad apskritai jos užtikrina tokį reikalavimų laikymosi lygį, kuris atitinka maisto ir pašarų saugos reikalavimus ir sveiką ES vidaus rinką. Vis dėlto, atlikdama kontrolę Komisija nustatė kai kurių kontrolės sistemų trūkumų ir nurodė, kad jas dar galima tobulinti.

Iš Komisijos sistemingų tolesnių veiksmų, susijusių su audito rekomendacijomis, matyti, kad apskritai nacionalinės institucijos imasi tinkamų taisomųjų priemonių nustatytiems trūkumams pašalinti.

Bendradarbiaudama su nacionalinėmis institucijomis, Komisija toliau padeda joms nuolat tobulinti savo oficialios kontrolės sistemas pasitelkiant nacionalinių ekspertų tinklus ir iniciatyvą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“.

2021 m. dėl COVID-19 pandemijos nustatytų apribojimų nacionalinėms institucijoms ir Komisijai tebebuvo sunku vykdyti savo kontrolės planus. Darbuotojų skaičius ir išteklių suvaržymai taip pat buvo nurodyti kaip priežastys, dėl kurių nacionalinės institucijos nevisiškai įgyvendino savo suplanuotas programas.

[21] Reglamentas (ES) 2017/625.